

UMMAN'DA EKONOMİ TEMELLİ PROTESTOLAR VE SENARYOLAR

AHMET SAFA HÜDAVERDİ

Araştırma Asistanı ORSAM

“

Son halk hareketleri gösteriyor ki ülkenin içinde bulunduğu ekonomik kriz halk için katlanılabilir eşiği geçmiş ve işsizlik sorunu ülkenin birçok kesimini mobilize eden bir sorun hâline gelmiştir.

”

Geçtiğimiz mayıs ayının sonu Umman alışılmış olanın aksine birtakım

halk gösterilerine sahne oldu. 23 Mayıs tarihinde Sohar bölgesinde başlayan protestolar kısa sürede Ibri, Nizwa, Rustaq ve Sur gibi ülkenin çeşitli bölgelerine yayılarak büyük bir yankı uyandırdı. Bu son gösterilerin özünde siyasi taleplerden ziyade ülkenin içinde bulunduğu derin ekonomik kriz bulunmaktadır. Hâlihazırda yüksek borçluluk ve bütçe açığı gibi sorunlarla boğuşan Umman ekonomisinin içinde bulunduğu kriz, küresel Kovid-19 pandemisinin

etkisiyle daha da derinleşmiştir. Bu şartların beraberinde başta işsizlik olmak üzere getirdiği sorunlarsa halkın tepkisini ve protestolarını tetiklemiştir.

Bu son gösterilerde Ummanlılar, ülkenin içinde bulunduğu bu eko-

nomik krizi protesto ederek ülkedeki işsizlik sorununu eleştirel bir şekilde gündeme getirmiştir. Bu noktada göstericilerin taleplerinin merkezinde işsizlikten şikâyet ve iş talebi bulunmakta ve burada da özellikle genç nüfusun istihdamındaki problemler öne çıkmaktadır. Gösterilerin en temel konusu bu olmakla birlikte yolsuzlukla mücadele, eşit servet dağılımı ve çeşitli yapısal ve sosyal reformlar da bazı göstericilerin talepleri arasında yer almıştır. Göstericilerin örgütlenmesi ve göste-

rilerin dünya kamuoyuna yansımada sosyal medya yine Umman'da da kritik bir rol oynamıştır. Polislerin Sohar'da göstericilere karşı göz yaşartıcı madde kullanarak müdahale etmesi bu mecralarda yayımlanan videolarla gündeme gelmiş ve dünya kamuoyunun tepkisini çekmiştir. Polis ve protestocular arasındaki kısa süreli çatışmaların ve yaklaşık 100 kişinin tutuklanması sonrasında daha barışçıl ve sakin bir şekilde devam eden gösteriler 5 gün devam etmiş ve ardından sonlanmıştır.

Gelinen noktada ise Umman'daki bu kısa süreli türbülansın şimdilik sona erdiğini söyleyebiliriz. Gösterilerin bu şekilde yatışmasında Umman Sultanı Heysem bin Tarık'ın izlediği kontrollü siyaset ve hızlı tepki etkili olmuştur. Bu noktada bu gösterilere karşı atılan en somut adımsa yeni bir istihdam programının açıklanması olmuştur. Buna göre Umman hükûmeti 2021 yılı içinde Ummanlılar için kamu

ve özel sektörde 32.000 yeni istihdam oluşturmaya ve ülke çapındaki istihdamı tüm araçlarla desteklemeyi taahhüt etmiştir. Ayrıca bazı olayların dışında polislerin genel olarak barışçıl tutumu ve tutuklanan protestocuların kısa süre sonra salınmaya başlaması da ülkede tansiyonun düşürülmesine katkı sağlamış ve protestoların daha da şiddetlenmesini engellemiştir.

PROTESTOLARIN İŞARET ETTİĞİ KRİZLER

Esasında Umman siyasetinde bu tarz gösteriler ve muhalefet hareketleri oldukça nadir gözlemlenmektedir. En son 2011 yılında tüm Ortadoğu bölgesini kasıp kavuran Arap ayaklanmaları sürecinde yine Sohar'da başlayan gösteriler çeşitli ekonomik ve siyasi reform talepleri etrafında etkili olmuştur.

Ancak bu son halk hareketleri gösteriyor ki ülkenin içinde bulunduğu ekonomik kriz halk için katlanılabılır eşiği geçmiş ve işsizlik sorunu ülkenin birçok kesimini mobilize eden bir sorun hâline gelmiştir. Öncelikle gösterilerin Sultan Kâbus bin Said el-Said'in yarım asırlık iktidarının ardından Ocak 2020 itibarıyla sultanlık görevini devralan Heysem bin Tarık'ın karşı karşıya kaldığı ilk halk tabanlı kriz olduğunu vurgulamak gerekir. Heysem göreve geldiğinden beri özünde petrole olan bağımlılığı azaltma ve ekonomiyi çeşitlendirme arayışları yatan Umman, 2040 Vizyon projesi kapsamında çeşitli ekonomik ve siyasi reform adımları atmıştır.

Bu süreçte Umman'ın içinde bulunduğu ekonomik kriz Umman'ın yeni Sultanı Heysem için en zorlu konu olmuştur. Ülke ihracatının %60'ını ve gelirlerinin %70'ini petrol ve doğal gaz sektörü oluşturmaktadır. Bu sebeple 2013 sonrası petrol fiyatlarındaki sert düşüş Umman ekonomisini doğrudan etkilemiş ve bu durum, ülkede yüksek borçluluk ve bütçe açıklarını tetiklemiştir. Özellikle 2016 sonrası Umman'ın ulusal borçluluk oranı kademeli bir şekilde artışa geçmiştir. Kovid-19 pandemi şartlarının da etkisiyle bu borçluluk oranının 2020 yılı için ülke GSYİH'nin %80'i olarak gerçekleşerek zirve yapmıştır. Benzer bir şekilde Umman'ın bütçe açığı da 2020 yılında GSYİH'sinin

%17.32'si olarak gerçekleşmiştir. Nihayetinde de düşük petrol fiyatları ve Kovid-19 çifte krizleri sebebiyle Umman ekonomisi 2020 yılında %6,4 oranında küçülmüştür. Bu göstergeler altında uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından ülkenin kredi notu aynı yıl içinde iki kez düşürerek yatırım yapılamaz seviyesine çekilmiştir.

“

Bu tabloda en öne çıkan meseleyse işsizliktir. Umman'da büyük çoğunluğu kalifiye olan en az 65.000 işsiz Ummanlı olduğundan bahsedilmektedir. Ülkede 4,6 milyonluk nüfusunun yaklaşık %40'ını yani 1,5 milyonunu yabancı işçiler oluşturmaktadır.

”

Bu ekonomik tabloya karşı hükümet, gelirlerini arttırmak ve ekonominin dengesini sağlamak için çeşitli adımlar atmıştır. Bunlar arasında Katma Değer Vergisi (KDV) ve gelir vergisinin uygulaması kararı öne çıkmaktadır. Bu son gösterilerde protestocular, ayrıca vergilerin kaldırılması ve devlet tarafından sağlanan sübvansiyonların eski hâline getirilmesi gibi taleplerini de dile getirdiler. Bu tabloda en öne çıkan meseleyse işsizliktir. Umman'da büyük çoğunluğu kalifiye olan en az 65.000 işsiz Ummanlı olduğundan bahsedilmektedir. Ülkede 4,6 milyonluk nüfusunun yaklaşık %40'ını

yani 1,5 milyonunu yabancı işçiler oluşturmaktadır. Özellikle Ummanlılar yabancı işçilerin yoğunluğu sebebiyle özel sektörde iş bulamamaktan yakınmaktadır. Ülkede yabancı işçilere karşı uygulanan ve genellikle özel sektörde iş verenin yabancıları belli bir keyfi ve sömürü sistemi altında çalıştırmasına yol açan sponsorluk sistemi de protestocular tarafından eleştirilmektedir. Bu sistemin daha kalifiye olsalar da Ummanlıların özel sektörde iş bulmasını engellediği dile getirilmektedir. 2019 yılından Umman GSYH'sinin %34'ünü petrol sektörü oluşturmuştur. Sektörün ülke ekonomisi içindeki bu büyüklüğüne rağmen bu sektörde 2018 yılında yalnızca 15.000 Ummanlı istihdam edilmiştir. Bu da yabancı işçilerin istihdam piyasasındaki dominasyonunu göstermektedir. Yabancı işçilerin kademeli bir şekilde Ummanlılar ile değiştirilmesiyle ülkenin ekonomik dönüşüm ve "Ummanlılaştırma" projesinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

“

Petrol gelirlerinin düşmesiyle artmaya başlayan ülkedeki yüksek borçluluk ve bütçe açıkları hükümeti çeşitli karşı adımlar atmaya yöneltmiş ve bu da beraberinde halk üzerindeki ekonomik baskının artmasına sebep olmuştur.

”

UMMAN'DAKİ KÖKLÜ SORUN: GENÇ İŞSİZLİK VE ÇÖZÜM İHTİMALLERİ

Umman'ın mevcut ve gelecekteki sorunlarının en başında genç iş-

sizlik meselesi bulunmaktadır. Bunun en net göstergelerinden biri de geçtiğimiz haftalarda Umman'da meydana gelen gösterilerde çoğunluğun gençler tarafından oluşturulmasıdır. 2017 verilerine göre, Umman'da 18 ila 29 yaş grubu aralığında toplam 1,2 milyon genç bulunmakta ve bu da toplam Ummanlıların %46,7'sine tekabül etmektedir. 2019 Dünya Bankası verilerine göre ise Umman'ın genç işsizlik oranının %49 olduğu tahmin edilmektedir. Ancak Kovid-19 ile birlikte bu oranda daha da artış olmuş olması muhtemeldir.

Esasında genç işsizlik sadece Umman'ın meselesi değildir. Benzer bir durum diğer Körfez ülkelerinde de gözlemlenmektedir. Petrol sonrası döneme geçişe hazırlanan bu ülkelerin önceki dönemlere göre petrol gelirleriyle çeşitli mekanizmalar aracılığıyla halkı sübvansе ettiği rantiyer model geride kalmak üzeredir. Bu sebeple Körfez genelinde çeşitli vizyon projeleri etrafında ekonomiyi çeşitlendirme ve yerel nüfusun, özellikle genç kitlelerin, istihdamını sağlamak öncelikli bir politika hâline gelmiştir. Ancak ekonomik açıdan diğer Körfez ülkelerine göre daha kırılgan bir yapıya sahip olan Umman'da bu süreç biraz daha krizlerle dolu geçmektedir.

Petrol gelirlerinin düşmesiyle artmaya başlayan ülkedeki yüksek borçluluk ve bütçe açıkları hükümeti çeşitli karşı adımlar atmaya yöneltmiş ve bu da beraberinde halk üzerindeki ekonomik baskının artmasına sebep olmuştur. 1 yıldan uzun bir süredir devam eden küresel pandemi şartları bu mevcut durumu daha da kötüleştirerek

işsizlik oranlarının artmasına yol açmıştır.

Burada dikkat çekilmesi gereken husus Umman ve diğer Körfez ülkelerinde geleneksel toplum sözleşmesinin ve ekonomik modelin aşındığı ve rejimlerin başta kamu sektörü aracılığıyla "az çalışma çok maaş" şeklinde işleyen iş verme modelini sürdürme yeteneğinin azaldığı bir dönemde büyük bir genç nüfusun istihdam çağına gelmiş olmasıdır. Önceki nesillere rejim tarafından sunulan rahat devlet işleri mevcut şartlarda artık seçenek olarak görülmemektedir. Geldiğimiz noktada kamu ve özel sektördeki kısıtlı iş imkânlarının ülkedeki geniş genç nüfusu tatmin etmediği ve bunun da genç kitlelerin çeşitli ekonomik, sosyal ve siyasal talepler etrafından mobilize olmasına sebep olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, tüm bu veriler gösteriyor ki Umman'ın içinde bulunduğu ekonomik krizin kısa vadede aşılması pek de mümkün gözükmemektedir. Bu da beraberinde çeşitli siyasi ve sosyal sonuçları getirecektir. Geldiğimiz noktada ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizin halk üzerindeki etkisinin bir yansıması olarak değerlendirilecek bu gösteriler, Umman yönetiminin kısa süre içinde açıkladığı yeni istihdam programı sonrası şimdilik durulmuş gözükmemektedir. Ancak ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizin kısa vadede çözülmesinin pek mümkün görünmemesi sebebiyle ekonomik şartların giderek ağırlaşması durumunda şimdilik yatışan gösterilerin daha şiddetli şekilde tekrar ortaya çıkması yüksek ihtimaldir. ■